

Státní závěrečná zkouška.
Magisterský program Veřejná a sociální politika
Pro studenty nastupující ke studiu v akademickém roce 2015/16.

Uvozující charakteristika státní závěrečné zkoušky:

Následující témata a tematické okruhy vyjadřují problematiku oboru veřejné a sociální politiky na úrovni magisterského programu. V průběhu zkoušky je ověřována úroveň zvládnutí této problematiky jak podle jednotlivých témat a okruhů, tak v širším teoretickém a aplikačním kontextu oboru jako takového.

Součástí:

1. Obhajoba diplomové práce.
2. Písemná zkouška: řešení úlohy na zadané téma.
3. Ústní zkouška: odpověď k zadanému tematickému okruhu.

Písemná zkouška - řešení úlohy na zadané téma

Obecná charakteristika:

Student prokáže v písemné odpovědi na zadané téma schopnost

- propojit všechny v průběhu studia oboru získané teoretické i metodologické poznatky a dovednosti v širším kontextu vědy i praxe;
- kriticky myslet;
- podložit svůj názor odbornými argumenty;
- případně dokumentovat to, že na jeden problém existuje více možných pohledů, přístupů.

Zkouška trvá 90 minut.

Témata:

1. Uveďte a vysvětlete příklady změn v hodnotovém ukotvení veřejných/sociálních politik po velkých historických traumatech (války, revoluce)!
2. Ilustrujte na příkladu/dech rozdíl mezi preventivní a reaktivní veřejnou/sociální politikou a zvláštnosti jejich implementace a hodnocení.
3. Čím se liší postavení národních států dnes ve srovnání s jejich situací na začátku druhé poloviny minulého století a proč? Uveďte na příkladu/dech.
4. Neodmyslitelnou součástí veřejné/sociální politiky se stala média. Proč a v jakých rolích?
5. Objasněte příklad dvou, případně i více současně realizovaných veřejných/sociálních politik, které si navzájem protirečí!
6. Jakými prostředky čelí národní státy, nadnárodní organizace a další aktéři výzvěm globalizace?

7. Dokumentujte, s jakými obtížemi se setkávala Vámi vybraná veřejná/sociální politika v procesu implementace, vysvětlíte, proč tomu tak bylo, a navrhněte alternativní postup.
8. Charakterizujte podobu regulačního působení trhu, státu, občanského sektoru a médií v konkrétním veřejně politickém procesu.
9. Objasněte roli aktérů a institucí v konkrétním veřejně politickém procesu.
10. Vymezování a uznávání problému ve veřejné/sociální politice. Dokumentujte na příkladu.
11. Jaké jsou typické formy demokratického zprostředkování zájmů? Dokumentujte na příkladech.
12. Proč a jak vzniká implementační nedostatečnost a jak jí čelit? Ilustrujte na příkladu.
13. Jaké jsou příčiny výskytu nechtěných důsledků politik v průběhu jejich realizace? Dokumentujte na příkladu.
14. Jak při řešení určitého poznávacího problému ve veřejné/sociální politice dospíváme k výběru té či oné teorie (nebo jejich kombinace)? Dokumentujte na příkladu.
15. Ukažte, jak se uplatnění vybraného teoretického přístupu či přístupů může odrazit v praktické podobě návrhu a/nebo implementace konkrétní veřejné/sociální politiky.
16. Na konkrétním příkladu analýzy veřejné/sociální politiky ilustруйте uplatnění konceptuálního rámce/rámců.
17. Na příkladu přípravy a implementace konkrétní veřejné/sociální politiky charakterizujte různé typy veřejně politických dokumentů.
18. Informace je moc. Vysvětlíte na příkladu, kdo a jak s informacemi pracuje v koncipování a realizaci veřejných/sociálních politik.
19. Na jaké komplikace a bariéry narazí analytik politik při jejich hodnocení - a jak se je snaží překonat?
20. Jaké místo zaujímá v procesu tvorby a realizace veřejné a sociální politiky rozpočtování? Dokumentujte na příkladu.
21. Jaké místo zaujímají v procesu tvorby a realizace veřejné a sociální politiky koncepce a programy? Dokumentujte na příkladu.
22. Na Vámi zvoleném příkladu ukažte, jak budete postupovat při vypracování dokumentu návrhu zákona (právního předpisu).

Ústní zkouška - odpověď k zadanému tematickému okruhu

1. Veřejné zájmy a veřejná politika

- Konflikty veřejných a soukromých zájmů
- Znaky veřejných zájmů
- Veřejná politika jako vědní disciplína a jako sociální praxe
- *Polity, policy, politics*
- Klíčové koncepty veřejné politiky a jejich představitelé

2. Hodnoty ve veřejné politice

- Hodnotové ukotvení veřejných politik
- Funkce politických ideologií
- Kritéria a indikátory ve veřejné politice
- Hodnotové konflikty nositelů veřejných politik

3. Vládnutí

- Víceúrovňové vládnutí
- Stát, trh, občanský sektor a média jako regulátory
- Síť aktérů
- Sociálně patologické formy regulace
- Kapacity vládnutí v globalizujícím se světě

4. Aktéři a instituce

- Aktéři jako jednotlivci i kolektivní subjekty
- Instituce jako implicitní a explicitní regulátory
- Přehled formalizovaných a neformalizovaných aktérů a institucí
- Stát jako instituce a aktér
- Arény a agendy

5. Veřejně politický proces

- Vývoj veřejných politik ve vzájemných interakcích a v širším společenském kontextu
- Přednosti a slabiny fázových modelů veřejně politického procesu
- Kritický přehled teorií procesu analýzy a tvorby veřejné politiky
- Specifika a možnosti uplatnění teorií procesu analýzy a tvorby veřejné politiky

6. Formulace veřejných politik, rozhodování

- Možnosti změn veřejných politik
- Racionální a inkrementální pojetí rozhodování
- Aktéři a struktura rozhodování
- Rozhodování v subsystémech veřejných politik
- Strategické rozhodování

7. Implementace veřejných politik

- Teorie implementace
- Kritické faktory a problémy implementace
- Proces implementace
- Pojetí mechanismu v sociálních vědách a veřejné politice
- Vztah politiků a úředníků v implementaci politik

8. Teorie ve veřejné politice

- Kořeny studia veřejných politik
- Multiparadigmatičnost sociálních věd
- Přínosy sociologie, politologie, ekonomie a veřejné správy
- Inspirace dalších oborů
- Výběr teorií v poznávání veřejné politiky a jejich plauzibilita
- Zdroje poznávání ve veřejné politice

9. Sociální politika

- Sociální politika jako praktická disciplína
- Cíle a funkce sociální politiky
- Instituce a nástroje sociální politiky
- Sociální politika jako věda; perspektiva životního cyklu ve zkoumání sociální politiky

10. Geneze sociální politiky

- Kořeny sociální politiky a (stručný) historický vývoj,
- Bismarck, Beveridge, příp. další osobnosti a jejich vliv na sociální politiku
- Evropská Unie a její vliv na sociální politiku

11. Sociální stát

- Sociální stát jako předmět teoretického zkoumání sociální politiky
- Typologie sociálního státu (původní i novější)
- Vývoj a etapizace sociálního státu
- Sociální stát v zemích střední a východní Evropy

12. Chudoba a sociální vyloučení

- Vymezení a měření chudoby
- Vymezení sociálního vyloučení
- Systémy sociální pomoci a sociálních služeb

13. Nezaměstnanost a politika zaměstnanosti

- Proměny na trhu práce a jejich dopady na společnost a jednotlivce; chronická, opakovaná a dlouhodobá nezaměstnanost, flexibilizace a prekarizace
- Politika zaměstnanosti (v českém i evropském kontextu)
- Institucionální řešení životních situací souvisejících s přechody ze vzdělávacího systému na trh práce a z ekonomické aktivity do neaktivity
- Pracovní uplatnění osob se zdravotním postižením, politika zaměstnanosti určená pro osoby se zdravotním postižením

-

14. Rodina a rodinná politika

- Proměny rodinného a demografického chování a jejich dopady na společnost a jednotlivce
- Rodinná politika (v českém i evropském kontextu)
- Institucionální řešení životních situací souvisejících s dětstvím a rodičovstvím a přechodem z dětství do dospělosti

15. Stáří, stárnutí v moderních společnostech a důchodová politika

- Demografické stárnutí a jeho dopady na společnost i jednotlivce, ageismus
- Důchodové systémy a jejich reformy
- Přechod do důchodu a perspektiva aktivního stáří a stárnutí

16. Stáří, stárnutí a politika dlouhodobé péče

- Dlouhodobá péče jako reakce na proměny společnosti a demografické stárnutí
- Systém dlouhodobé péče (v českém i evropském kontextu)
- Formální a neformální péče, jejich vzájemný vztah a hlavní problémy ve vztahu k systému dlouhodobé péče

17. Výzkum veřejných politik (*policy research*)

- Vědění a veřejná politika
- Specifika veřejně politického výzkumu
- Aplikovaný výzkum veřejných politik a akademický výzkum
- Ontologie a epistemologie ve společenských vědách a výzkumu veřejných politik
- Metodologie společenských věd a její využití při výzkumu veřejné politiky
- Kvantitativní, kvalitativní a smíšený přístup k výzkumu veřejné politiky

18. Hodnocení veřejných politik

- Obecný rámec hodnocení
- Kotvy hodnocení: kritéria, indikátory
- Co hodnotíme
- Metody hodnocení a jejich výběr
- Problémy hodnocení veřejných politik

19. Strukturace veřejně politických problémů s formulací cílů

- Důležitost vymezení problému v *policy analysis*;
- Pojem „problém“ obecně a v různých vědních disciplínách;
- Základní komponenty problému a veřejně-politického problému
- Hodnoty, cíle a kritéria
- Hierarchie cílů (obecné cíle, konkrétní cíle, podcíle – *goals, aims, objectives*)
- Substantivní cíle (rovnost, efektivnost, spravedlnost, svoboda volby) a instrumentální cíle (politická průchodnost, technická proveditelnost)
- Tvorba cílů a kritérií

20. Policy analysis

- Vymezení *policy analysis*
- Základní kroky v analýze a tvorbě politiky
- *Policy analysis* versus *policy work*
- Znaky dobré *policy analysis*
- Etické problémy *policy analysis*
- Pozitivistická versus interpretativní *policy analysis*
- *Policy analysis* v České republice

21. Nástroje veřejné politiky

- Klasifikace nástrojů veřejné politiky dle různých autorů
- Cíle versus nástroje veřejné politiky
- Přednosti a omezení jednotlivých typů nástrojů veřejné politiky
- Možnosti identifikace variant řešení (dosavadní zkušenosti, řešení problému v minulosti; poznatky z teorie veřejné politiky - nástroje veřejné politiky; řešení podobných problémů v zahraničí; tvořivost a vlastní invence)
- Klíčové principy dobré praxe

22. Typy veřejněpolitických dokumentů a základy argumentace v *policy analysis*

- Typy veřejněpolitických dokumentů
- *Policy brief* a další prakticky orientované výstupy
- Argumenty a argumentace ve veřejné politice
- „Argumentační síla“ různých zdrojů dat

23. Veřejná moc, veřejná správa a organizace veřejné správy

- Veřejná moc a veřejná správa
- Státní správa a samospráva
- Organizace veřejné správy v ČR
- Vykonavatelé veřejné správy

24. Řízení veřejné správy a reforma veřejné správy

- Základní teoretické koncepty a přístupy k řízení veřejné správy
- „Dobré vládnutí“, „dobrá“ veřejná správa
- Efektivní a účinná veřejná správa
- Reforma veřejné správy v ČR

25. Zaměstnanci veřejné správy, etika zaměstnance veřejné správy

- Veřejná a státní služba
- Státní zaměstnanci. Zákon o státní službě
- Etika ve veřejné správě. Etický kodex pracovníka veřejné správy
- Korupce ve veřejné správě

26. Kontrola ve veřejné správě a správní dozor

- Role kontroly ve veřejné správě
- Vnější kontrola veřejné správy
- Vnitřní kontrola veřejné správy
- Správní dozor

27. Vývoj teorií a metodických přístupů veřejné ekonomie v kontextu ekonomie hlavního proudu a sociálního vývoje v průběhu 19. a 20. století

- Přehled vývoje hlavních teoretických východisek veřejné ekonomie
- Selhání trhu (informační asymetrie, externality, veřejné statky, veřejná kontrola a vlastnictví, růst příjmových a majetkových nerovností), hospodářská krize ve 30 letech a finanční krize 2008-2010
- Vývoj metod v ekonomii a jejich vliv na vývoj veřejné ekonomie, vztah ekonomie a etiky, filosofie ekonomie (kauzalita), rozdíly ve vymezení předmětu ekonomie ve vztahu k sociální odpovědnosti
- Kritická reflexe transformačních procesů ve státech střední a východní Evropy po roce 1990, vlivy neoliberalismu na institucionální vývoj (Washingtonský konsensus 1989 a jeho aktuální přehodnocující diskurz)

28. Institucionální ekonomie, ekonomická sociologie a ekonomie chování

- Význam institucionální ekonomie pro současnou společnost a pro veřejnou ekonomiku (interpretace transformačních procesů a jejich aktuálních důsledků)
- Historický vývoj a perspektivy využití IE a NIE v 21. století v kontextu celkového vývoje institucionální teorie
- Příklady využití institucionální analýzy ve veřejné politice

- Přínosy ekonomické sociologie a ekonomie chování pro veřejnou ekonomii a veřejnou politiku

29. Efektivita a ekvita ve veřejném sektoru

- Pojem efektivita (typy), účinnost, účelnost, CEA, CBA, CUA, CM
- Alokační efektivita, produkční efektivita, institucionální vymezení veřejných výdajových programů, jejich evaluačních a kontrolní metod, příklady ČR/EU, příčiny selhání
- Politická/sociální efektivita veřejného sektoru v kontextu platných dokumentů lidských práv (Mezinárodní pakt hospodářských, sociálních a kulturních práv)
- Role neziskového sektoru a občanské společnosti v demokratickém systému, význam sociálního podnikání při řešení aktuálních sociálních problémů (příklady oblastí bezdomovectví, nezaměstnanosti)

30. Veřejné finance (příjmy a výdaje) v kontextu hospodářské politiky

- Funkce veřejných financí ve smíšené ekonomice, ekonomika sociálního státu v kontextu ekonomické globalizace (trendy vývoje v oblasti vzdělávání, zdravotnictví, sociálního zabezpečení)
- Cíle, funkce a nástroje hospodářské politiky, vývoj v ČR a EU, koordinace hospodářských politik v EU (nástroje, metody)
- Současný diskurz daňové politiky (OECD, EU, harmonizace, aktuální problémy v ČR)
- Veřejný sektor v makroekonomickém kontextu, alternativní ukazatele pro hodnocení ekonomického a sociálního vývoje (systém národních účtů, satelitní účty pro oblast zdraví, sociálního zabezpečení, ukazatele Eurostatu pro hodnocení vývoje v oblasti sociálního státu, *Human Development Index, Social development, Freedom of development, Indicators of sustainable development*; výzkumy OECD v oblasti *well-being, happiness*)

Základní literatura:

Castles, F.G., S. Leibfried, J. Lewis, H. Obinger, Ch. Pierson. 2010. *The Oxford Handbook of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, part II, VII, VIII.

Dohnalová, M. a kol. 2012. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer.

Grix, J. 2002. Introducing Students to the Generic terminology of Social Research. *Politics* 22 (3), 175-186.

Hamerníková, B., Maytová, A. a kol. 2010. *Veřejné finance*. Praha: Wolters Kluwer.

Kliková, Ch., Kotlán, I. a kol. 2006 (třetí vydání, 2012). *Hospodářská politika: teorie a praxe*. Ostrava: Sokrates.

Kotous, J., Munková, G., Štefko, M. 2013. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR.

<http://www.ilaw.cas.cz/get.php?file=data/files/epub/Obecne%20otazky%20socialni%20politiky.pdf>

Krebs, V. a kol. 2010. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer. Kapitoly 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16.

Liška, V., Sluková, K., Volejníková, J. 2011. *Institucionální ekonomie*. Praha: Professional Publishing.

Ochrana, F., Půček, M. 2011. *Efektivní zavádění a řízení změn ve veřejné správě*. Praha: Wolters Kluwer.

Peková, J. a kol. 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer. Kapitola 1.

Pomahač, R. a kol. 2013. *Veřejná správa*. Praha: C. H. Beck.

Potůček, M.: *Sociální politika*. 1995. Praha: Sociologické nakladatelství.

Potůček, M. a kol. 2005 (dotisk 2010). *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Potůček, M. 2015. *Veřejná politika*. Praha: C. H. Beck.

Sabatier, P. A., Weible, Ch. (eds.) 2014. *Theories of the Policy Process*. 3rd Edition. Boulder, Col.: Westview Press.

Sokol, J. 2014. *Etika, život, instituce. Pokus o praktickou filosofii*. Praha: Vyšehrad.

Stiglitz, J. E. 2000. *Economics of the Public Sector*. New York: W. W. Bortin. Chapter 1. The public sector in a mixed economy.

Tomeš, I. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. Kapitoly 16, 17, 18, 19.

Veselý, A. 2009. *Vymezení a strukturace problému ve veřejné politice*. Praha: Karolinum. Část I.

Veselý, A., Nekola, M. (Ed.). 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství.